

Introducció

Catalan Historical Review continua dedicada a oferir balanços sobre la historiografia de grans temes del passat remot i recent dels Països Catalans en aspectes i èpoques diferents. En el primer dels articles d'aquest número, el lector trobarà una síntesi de l'estat dels coneixements actuals sobre els megàlits a Catalunya, una temàtica que ha experimentat grans transformacions en els darrers quatre decennis gràcies a diverses excavacions que han canviat la datació del fenomen d'aquests monuments prehistòrics al territori català. Aquesta nova cronologia va de l'inici del Neolític mitjà (4.500 aC) fins al començament de l'edat del bronze, vers el 1.800 aC, dos mil·lennis i mig de durada. Al descobriment de nous enterraments de pedra, de més menhirs i cromlecs, s'hi ha afegit el de restes de poblats i el d'una estatuària semblant a la del sud-est francès.

Catalunya carolíngia és un repertori exhaustiu de documents de la Catalunya anterior a l'any mil, una obra monumental acabada recentment. L'article que aquí es presenta ens apropa als conflictes d'aquella societat per mitjà dels documents judicials i observa l'administració dels béns públics, al nord del riu Llobregat, en temps dels primers comtes, que esdevingueren hereditaris a finals del segle IX i arribaren a ser pràcticament independents dels reis de França a partir del darrer terç del segle X.

El tercer article d'aquest número tracta d'una font històrica cada vegada més utilitzada pels investigadors en estudis dels segles XVI al XIX: les memòries personals, tant urbanes com rurals, que resulten fonamentals no sols per al coneixement de la vida quotidiana, sinó també per al de l'impacte d'epidèmies, plagues del camp i guerres. Les mentalitats col·lectives es troben reflectides en aquestes memòries personals sovint pensades per a un nucli reduït de lectors. El treball d'elaborar un repertori dels documents d'aquesta mena disponibles en revela una abundància extraordinària a Catalunya en comparació amb altres països europeus.

Un altre article d'aquest número tracta d'un tema cultural de gran interès: tot allò referent a un instrument musical, el piano. Al segle XIX, la música només es podia reproduir tocant un instrument, i el més complet per a un intèrpret individual era el piano, que va ocupar a Catalunya un nombre creixent de venedors i constructors així com d'impressors de partitures i de professors, al mateix temps que promovia l'aparició de compositors de relleu internacional. La imatge de la coberta reproduceix la pintura a l'oli de Ramon Casas *Dona al piano*, de 1898, i ens trasllada a un interior burgès de finals del segle XIX amb una intèrpret que cal imaginar recreant les orelles d'un

públic que tant pot ser el d'una vetllada familiar o d'amics com una audiència més àmplia.

El penúltim article està dedicat al fenomen del tradicionalisme polític que combaté el liberalisme i que a Catalunya es manifestà igual que en altres països, fins al punt que alguns historiadors han parlat d'una «Internacional Blanca». El fet que Catalunya hagi estat una societat moderna gràcies a la industrialització i al creixement d'una metròpoli com Barcelona ha estat històricament compatible amb la persistència d'un fort moviment aferrat a l'integrisme religiós, contrari als grans canvis dels segles XIX i XX i dotat d'una tradició guerrillera. Després d'haver provocat entre 1833 i 1875 tres guerres civils a Catalunya amb els precedents de 1822 i 1827, el carlisme sobrevisqué a les desfetes militars i subsistí més enllà del primer terç del segle XX. Els carlistes catalans que en la Guerra Civil de 1936-1939 fugiren a la zona enemiga de la República formaren un cos militar que es denominà Tercio de Nuestra Señora de Montserrat, que admeté també molts voluntaris que no eren carlins. Aquest cos patí moltes baixes a la batalla de l'Ebre el 1938. Els carlistes figuraven el 1939 entre els vencedors, però el seu paper polític fou molt reduït sota el règim franquista. Acabaren patint una fonda divisió interna i es trobaren en una situació de marginalitat total després de la fi de la dictadura.

El darrer article sintetitza els coneixements actuals sobre la narradora catalana del segle XX que ha vist traduïdes les seves obres a més llengües: Mercè Rodoreda. La seva novel·la més coneguda, *La plaça del Diamant*, és un gran clàssic contemporani. Estudiar la figura i l'obra d'aquesta escriptora equival a endinsar-nos en la condició femenina de la Catalunya del primer terç del segle XX i de la Guerra Civil de 1936. Mercè Rodoreda feu hereu de la seva propietat intel·lectual l'Institut d'Estudis Catalans i la institució va crear una fundació que porta el seu nom i concedeix anualment premis i ajuts a estudis en qualsevol llengua sobre la narrativa del segle XX i especialment sobre la de Mercè Rodoreda. També organitza activitats en memòria de la narradora a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans, on té un jardí dedicat al seu record amb les flors i les plantes que més li agradaven.

En aquest número s'inclouen les notes necrològiques de Jordi Nadal, membre de la Secció, i de Jocelyn Hillgarth, membre corresponent de la nostra Secció, així com la semblança de Joan Ramon, nou membre de la Secció Històrico-Arqueològica